

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІ

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ
ВИПУСК 2

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 5

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

КИЇВ
НАУКОВА ДУМКА
1993

У збірнику публікуються праці в археографії, джерелознавчі та історіографічні дослідження. Особливу увагу приділено висвітленню забутих і сфальсифікованих сторінок історії України.

Для істориків, філологів, фахівців у галузі допоміжних історично-філологічних дисциплін.

Редакційна колегія

П. С. СОХАНЬ (головний редактор),
Г. В. БОРЯК (заступник головного редактора),
І. М. ЗАВІЯКА (відповідальний секретар), О. В. ТОДІЙЧУК,
Л. А. ДУБРОВІНА, Б. В. ІВАНЕНКО, Я. Д. ІСАЄВИЧ,
М. П. КОВАЛЬСЬКИЙ, В. А. СМОЛІЙ, Ю. А. ПІНЧУК,
Ф. М. ШАБУЛЬДО, В. С. ШАНДРА, Є. П. ШАТАЛІНА,
Ф. П. ШЕВЧЕНКО, Н. М. ЯКОВЕНКО

Редакція видань
історично-культурної спадщини України

Редактор *В. О. Коваленко*

у $\frac{0502000000-265}{221-93}$ 35-93

ISBN 5-12-003884-0

© Археографічна комісія АН України, Інститут української археографії АН України, 1993

Важко пред'явити скільки-небудь серйозні претензії до характеру матеріалу, його складу й наповнення. Дрібні ж прорахунки неминучі в такій капітальній праці, де обсяг вміщеної інформації можна назвати енциклопедичним (1107 сторінок тексту без передмови). Цілком законо-мірно, що Довідник є володарем спеціального Призу імені Ценко за кращу роботу в галузі української бібліографії.

Оцінюючи значення цього видання для України, необхідно наголо-сити на такому надзвичайно важливому аспекті: вихід Довідника можна вважати відправним пунктом створення бібліографічної частини націо-нальної програми архівної України, своєрідним каталізатором нещодав-но затвердженого державного проекту «Архівна і рукописна Україні-ка». Оскільки Довідник включає археографічну і бібліографічну інформа-цію про всі рукописні матеріали як на території України, так і за її межами, то вельми актуальним є коли не перевидання праці українською мовою, то, принаймні, часткова публікація книги в скороченому вигляді; безперечно, інформація Довідника буде використана і при створенні археографічного банку даних в межах Державної програми «Архівна та рукописна Україніка».

Довідник має стати неодмінним атрибутом підручних бібліотек усіх українських архівосховищ, наукових бібліотек та музеїв, що зберігають рукописні документи.

На закінчення варто окреслити нову для авторки Довідника пробле-му. Розпад СРСР та утворення нових незалежних держав, державних і суспільних структур, докорінна зміна політичного життя України, пере-іменування, відкриття спецфондів — все це зумовлює необхідність підго-товки нового видання Довідника.

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

Л. А. Дубровіна (Київ)

**ЗАПИСКИ НАУКОВОГО
ТОВАРИСТВА імені Т. ШЕВЧЕНКА**

Львів, 1990.— Том ССХХІ: праці
філологічної секції.— 380 с.

Після півстолітньої перерви вийшов з друку на Батьківщині черго-вий, 221-й, том «Записок НТШ». Як відомо, 14 січня 1940 р. на вимогу радянської адміністрації на західноукраїнських теренах загальні збори Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові ухвалили «самоліквідувати» Товариство. В зв'язку з цим припинився й вихід «Записок НТШ», остан-ній, 155-й, том яких вийшов 1937 р. У повоєнний час з відродженням НТШ на еміграції 1947 р. вряди-годи видавалися окремі томи «Записок». І ось, нарешті, в жовтні 1989 р. у Львові відновило свою діяльність Товариство, першою поважною працею якого є рецензований том «Записок НТШ».

Том має чотири розділи: 1) статті з літературознавства; 2) статті з мовознавства; 3) «Матеріали»; 4) критика й бібліографія.

Особливий інтерес становить третій розділ, в якому вміщено невідомі матеріали до історії ліричної драми Ів. Франка «Зів'яле листя»; листи письменника В. Стефаніка до відомого діяча греко-католицької церкви в Західній Україні А. Шептицького; листування Б. Лепкого й В. Щурата.

Але особливе зацікавлення викликають листи М. С. Грушевського до львівського науковця, академіка ВУАН (згодом АН УРСР) М. С. Возняка (1881—1954). З 52 листів М. С. Грушевського до М. Возняка, що зберіга-ються у рукописному відділі Львівської наукової бібліотеки ім. В. С. Сте-фаніка АН України, у добірці з передмовою й примітками М. Гнатюка

вміщено 18 листів, які охоплюють 1912—1931 рр. (с. 326—338) *. Левова частка цієї добірки (17 з 18-ти листів) відноситься до часу після повернення М. С. Грушевського на Україну (березень 1924 р.), яскраво передає ритм тогочасного наукового та культурного життя, складні взаємини видатного українського історика з тодішнім проводом ВУАН — академіками А. Ю. Кримським й С. О. Єфремовим (с. 333, лист від 26 лютого 1927 р.). Разом з тим, ця сторінка епістолярної спадщини М. С. Грушевського розповідає про те, яких титанічних зусиль докладав він, аби розвивати й зміцнювати контакти поміж ВУАН та НТШ у 20-ті — на початку 30-х років, надавати матеріальну підтримку галицьким науковцям.

Рівночасно звертають на себе увагу окремі вади згаданої публікації М. Гнатюка. Вже в передмові до публікації епістолярія М. С. Грушевського хибно твердиться: «У червні 1926 року М. Возняка та інших галицьких учених (Ф. Колессу, К. Студинського, В. Щурата) при сприянні М. Грушевського було обрано академіками ВУАН» (с. 326). Четверо цих галицьких науковців справді були обрані академіками ВУАН в червні, але К. Студинський — 23 червня 1924 р., а М. Возняк, Ф. Колесса та В. Щурат — 29 червня 1929 р.¹ До речі (така розбіжність не може не дивувати), правильні дати їх обрання подані у вступному слові до цього ж тому «Записок НТШ» голови Товариства О. Романіва (с. 6).

Ця помилка в даті обрання академіками ВУАН західноукраїнських науковців зумовила й хибне датування листа за № 7 (с. 331), який М. Гнатюк подає від 21 вересня 1926 р. «З приємністю доношу, що уже перед кількома годинами винесено ухвалу, що всі три нововибрані галицькі академіки мають дістати платню без будь-яких умов і застережень, і Академія клопотатиметься, щоб частина платні йшла у валюті», — зазначається, зокрема, у цьому листі (с. 331). Це, як і запрошення М. Вознякові від М. С. Грушевського взяти участь у листопадовій сесії Академії, досить промовисто свідчить, що йдеться про вересень 1929, а не 1926 р., як помилково зазначає укладач. Саме після обрання у червні 1929 р. дійсними членами ВУАН М. Возняка, Ф. Колесси та В. Щурата урядовими колами УСРР (на подання ВУАН) була винесена ухвала про виплату новообраним західноукраїнським членам Всеукраїнської Академії наук, а також К. Студинському, що обіймав штатну посаду в ВУАН з 1928 р., двох третин платні у валюті, а решти — у карбованцях. Саме про це йдеться у цитованому листі М. С. Грушевського, який, безперечно, слід датувати вереснем 1929 р.

Сумніви викликає адекватність відтворення тексту листа М. С. Грушевського від 5 червня 1927 р. (№ 13, с. 335), тим більше, що в томі вміщено фото автографа цього документа. Якщо М. Гнатюк подає фразу з цього листа таким чином: «Взагалі пересиланне грошей за кордон обставляється все новими труднощами, так що годі їх подолати такому, як я» (підкреслення моє. *О. Р.*), то М. С. Грушевський висловлювався, за фотокопією автографа, все ж таки в інший спосіб: «... так що годі їх подолати лякові, як я» (підкреслення моє. — *О. Р.*). Запозичене з французької слово «laïque» означає «мирянина», «світською людину». Отже, Грушевський вживанням цього терміну прагне наголосити, що він не належить до «високих сфер», тобто до партійно-державного «духовенства» УСРР, яке, зокрема, визначає й регламентує правила пересилання грошей за кордон.

Певні заперечення викликає й модернізація мови Грушевського. У тому ж таки листі він пише: «Але будемо старатися на протягу літа вигладити рахунок...». Упорядник добірки передає цей фрагмент так:

* Тут і далі посилання на сторінки подано в тексті рецензії.

«Але будемо старатися на протязі літа виплатити рахунок...» (підкреслення моє. — *О. Р.*). Таким чином втрачається адекватність передачі тексту, зникають ті мовно-стилістичні нюанси, що (хай і всупереч вимогам сучасного українського правопису) роблять стиль Грушевського саме стилем Грушевського, а не когось іншого. Тим більше, що у даному випадку в листі Грушевського йдеться про вирівнювання («вигладжування») рахунку, а у М. Гнатюка — про його виплату...

Певні застереження викликають й примітки до цієї добірки листування М. С. Грушевського з М. Возняком. Так, у примітці 6 (с. 338) зауважується: «Мова йде про видавництво, що видавало збірники «Україна». Це загадкове видавництво — Державне видавництво України (ДВУ), яке друкувало редактований Грушевським українознавчий часопис «Україна».

Але найбільш невдала примітка до листа М. С. Грушевського від 10 січня 1931 р. «Що ми тепер найбільше бажали б від Вас се статтю для збірника «Західня Україна» ...» — йдеться, зокрема, у документі (с. 337). До цього подається така примітка: «Західна Україна» — літературно-мистецький і громадсько-політичний журнал. З 1927 р. — неперіодичний збірник, а з 1930 до 1933 р. — місячник. У ньому друкувалися художні твори та статті письменників і вчених — вихідців із західноукраїнських земель» (с. 338).

Проте в документі йдеться не про друкований орган Спілки революційних письменників «Західна Україна», щодо якого справді слушно було б примітка М. Гнатюка, а про збірник Комісії історії Західної України, однієї з комісій порайонного дослідження України при Історичній секції ВУАН. Згадана комісія працювала у 1925—1933 рр. під головуванням М. С. Грушевського, а керівником її був Ф. Я. Савченко. До речі, у листі Грушевського до М. Возняка від 30 березня 1926 р. (№ 3, с. 328) згадується про цю комісію. З арештом Ф. Я. Савченка 8 березня 1931 р. (він був притягнутий до відповідальності у справі міфінського «Українського національного центру» й дістав 5 років концтаборів) і майже рівночасним інтернуванням у Москві М. С. Грушевського Комісія історії Західної України фактично припиняє свою діяльність, але формально жевріє до 1933 р. 4 жовтня 1933 р. відбулось сумнозвісне засідання Президії ВУАН, на якому зазначалося, що «академіки Всеукраїнської Академії наук: Возняк, Колесса, Студинський і Щурат ... тісно зв'язалися з тими колами панівних класів Польщі, які провадять політику інтервенції щодо Радянського Союзу. Возняк, Колесса, Студинський і Щурат продались польським поміщикам, що прагнуть закабалити трудящих України, відновивши на Україні поміщицький лад». З огляду на це було ухвалено виключити їх зі складу Академії й позбавити звання академіків як «ворогів трудящих мас України»².

Таким чином були перервані контакти із закордонними співробітниками Комісії історії Західної України. А наступного, 1934, року Ів. Кравченко у своїй статті дав «класичну» характеристику цієї Комісії. «Комісія по вивченню історії Західної України була заснована незабаром після приїзду Грушевського на Радянську Україну, — йшла у публікації. — Кадри цієї Комісії оголтілі фашисти. Комісія ця, що її очолював Грушевський, притягувала українську контрреволюцію як по цей, так і по той бік кордону...»³. Ось про що слід було вести мову у даній примітці.

Вказані прикрі помилки псують в цілому непогане враження від рецензованої документальної добірки й тому в цілому.

Деякі хиби припущені коректорами. Наприклад, у вступному слові голови Товариства О. Романівна згадується, що останній передвоєнний том «Записок НТШ» вийшов у Львові 1938 р. (с. 6), а вступне слово редакторів тому подає іншу (правильну) дату — 1937 р. (с. 9).

Й останнє зауваження. Тривала перерва в діяльності НТШ у Львові таки дається взнаки й сьогодні. Багато традицій Товариства втрачено й, на жаль, безповоротно. Хоча відроджене Товариство й зберегло традиційну абrevіатуру НТШ, але фактично є НТТШ, оскільки до 1940 р. назва інституції була Наукове Товариство імені Шевченка у Львові, а нині — Наукове Товариство імені Т. Шевченка у Львові. Навряд чи науковці довоєнного НТШ були не обізнані з ім'ям Кобзаря. Сьогоднішня модернізація назви Товариства (доцільність якої викликає сумніви) відбулася, мабуть, не без впливу дослідників української діаспори⁴.

Втім, перший і надзвичайно важливий крок у відродженні діяльності НТШ зроблено.

¹ ЦДАВО України.— Ф. 166, оп. 12, спр. 7453.— Арк. 11; *Архів АН України*.— Ф. Р-251, оп. 1, спр. 31.— Арк. 24.

² *Архів АН України*.— Ф. Р-251, оп. 1, спр. 55.— Арк. 63.

³ *Кравченко Ів.* Фашистські концепції Грушевського і його школи в українській історіографії: Академік Грушевський і його школа після повернення з білоеміграції // *Записки Історично-археографічного інституту*.— К., 1934.— № 1.— С. 28—29.

⁴ Див., напр.: *Винар Л.* Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка. 1892—1930.— Мюнхен, 1970.— 111 с.

О. С. Рубльов (Київ)

**ЗАПИСКИ НАУКОВОГО
ТОВАРИСТВА імені Т. ШЕВЧЕНКА.
Львів, 1991.— Том ССХХІІ: праці
Історично-філософської секції.— 446 с.**

Наприкінці 1991 р. вийшов 222-й том «записок НТШ» з працями Історично-філософської секції. Записки, що були започатковані 1892 р. як орган усіх секцій товариства (історично-філософської, філологічної, математично-природописно-лікарської), з 1898 р. стали органом Історично-філософської секції, директором якої у квітні 1894 р. було обрано М. Грушевського. Редактором Записок у 1895—1913 рр. також був М. Грушевський, а 1924 р.— І. Крип'якевич. По припиненню цього видання в Україні 1937 р. низку томів видало НТШ в діаспорі. Відновлене видання в Україні продовжує загальну нумерацію.

228-й том має чотири розділи. Редактор тому О. Купчинський у вступному слові аналізує сучасний стан історичної науки в Україні. Причину низького рівня досліджень він вбачає у спрощеному підході до історичного процесу, використанні вузького кола письмових джерел та ненауковому їх інтерпретуванні, коли не концепція будувалась на фактологічному матеріалі, а навпаки, під певний міф тенденційно добирались факти. Окреслюючи першорядні завдання, О. Купчинський пов'язує їх розв'язання з розвитком спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін, передусім джерелознавства як бази історичних досліджень, наголошує на необхідності широкої публікації комплексних джерел (актових книг адміністративно-судових установ України XIV—XVIII ст., документів магістратів і ратуш, Коронної і Литовської метрик, матеріалів колекцій родинних фондів та ін.).

Розділ «Історія» відкриває стаття відомого візантолога, професора Гарвардського університету І. Шевченка «Релігійні місії очима Візантії», у якій автор пропонує модель місіонерської діяльності Візантії, що виробилась внаслідок 500-річного досвіду поширення християнства в Європі, Африці та була застосована на Русі в X ст. Заслужовує на особливу увагу

1. АРХЕОГРАФІЯ

<i>С. М. Плохий</i> (Київ). Від Якова Суші до Атанасія Великого (огляд видань римських джерел з історії української церкви)	6
<i>С. М. Кіржаєв</i> (Київ). Проблеми вивчення стародруків у діяльності Археографічної комісії ВУАН	15
<i>С. М. Кіржаєв</i> (Київ). З історії праці Археографічної комісії ВУАН щодо створення правил видання документів	24
<i>Л. А. Дубровіна</i> (Київ). М. В. Геппенер — український архівіст і палеограф та його архівні матеріали у фондах ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України	32

2. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО. СУМІЖНІ НАУКИ

<i>Я. Р. Дашкович</i> (Львів). Ясир з України (XV — перша половина XVII ст.) як історико-демографічна проблема	40
<i>М. А. Шамрай</i> (Київ). Провенієнції у виданнях Острозької та Дерманської друкарень (За матеріалами фонду Відділу стародруків ЦНБ АН України)	48
<i>Ю. І. Путро</i> (Київ). Гетьман К. Розумовський і судова реформа на Україні-Гетьманщині	54
<i>Є. В. Рукавіцина</i> (Київ). «Грамматика или известная правила пѣнія мусикійскаго» М. Ділецького з бібліотеки митрополита Євгенія (Є. О. Болховітінова)	62
<i>Ю. Ю. Мариновський</i> (Черкаси). Документальні свідчення про останні роки монастирів на Черкащині: 20-ті роки XX ст.	68
<i>О. П. Толочко</i> (Київ). Дві не зовсім академічні дискусії (І. А. Лінниченко, Д. І. Багалій, М. С. Грушевський)	92
<i>О. С. Рубльов</i> (Київ). Михайло Козорис: доля інтелігента	104
<i>В. М. Кислий</i> (Львів). Джерела з історії Українського університету та Української політехнічної школи у Львові	123

3. ПУБЛІКАЦІЇ

<i>О. В. Русіна</i> (Київ). Грамоти Новгород-Сіверському Спасо-Преображенському монастирю (у копіях севського походження)	138
<i>М. Г. Крижун</i> (Львів). До історії повстання Северина Наливайка	153
<i>Н. М. Яковенко</i> (Київ). Пародії і жарти в актових книгах Житомира та Луцька першої половини XVII ст.	161
<i>Омелян Прицак</i> (США; Київ). Ще раз про союз Богдана Хмельницького з Туреччиною	177
<i>М. Г. Крижун</i> (Львів). Ілюстрація Кам'янця-Подільського 1734 р. (До питання про житловий фонд українського міста у XVIII ст.)	193
<i>В. І. Ульяновський</i> (Київ). Незнана рання праця М. С. Грушевського з русистики та джерелознавства	263
<i>В. М. Ричка, П. А. Горішний</i> (Київ). Неопублікована стаття Івана Крип'якевича «Полуднева Україна в часи Богдана Хмельницького»	280
<i>О. П. Данильченко</i> (Київ). Голод 1921—1923 рр. на Україні. Нові архівні документи	306
<i>Роман Сербик</i> (Канада). Документи про вивіз за кордон українського збіжжя під час голоду 1921—1923 рр.	308

Ю. А. Черченко (Київ). Документи про терор органів НКВС проти населення західних областей України	314
С. І. Кот (Київ). Нові документи про долю культурних цінностей, переданих з музеїв РСФРР на Україну	321

4. БІБЛІОГРАФІЯ. РЕЦЕНЗІЇ. ІНФОРМАЦІЯ.

І. Б. Гурич (Київ). Публікації С. О. Єфремова в газеті «Нова Рада», 1917—1919 рр. (За архівним примірником з бібліотеки літературознавця)	336
Т. В. Аманьєва, О. В. Тодійчук (Київ). Історично-географічний збірник. 1927—1931: Бібліографічний покажчик	376
І. Б. Гурич (Київ). Публікації з історіографічної спадщини (1991 р.)	384
М. Ю. Музіна (Київ). Документальні видання останніх років: археографічні здобутки та втрати	392
Рецензії. Анотації до нових видань	399
Grimsted Patricia Kennedy. Archives and Manuscripts Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia.— Princeton : Princeton University, 1988.— Book 1: General Bibliography and Institutional Directory.— LIII, 1107 p.	399
Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка.— Львів, 1990.— Т. ССХХІ: Праці філологічної секції.— 380 с.	401
Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка.— Львів, 1991.— Т. ССХХІІ: Праці історично-філософської секції.— 446 с.	404
Центральный государственный архив древних актов СССР: Путеводитель. В 4-х томах.— М., 1991.— Т. 1.— 529 с.	407
Przegląd Wschodni Historia i współczesność Polaków na Wschodzie.— Warszawa, 1991.— Rok 1, zeszyt 1.— 219 s.	409
Варшавські Українознавчі записки.— Зшит 1.— Варшава, 1989.— 255 с.	411
Hartley J. M. Guide to Documents and Manuscripts in the United Kingdom Relating to Russia and the Soviet Union.— London, 1987.— XXIII, 526 p.	412
A Guide to Scholarly Resources on the Russian Empire and the Soviet Union in the New York Metropolitan Area.— New York, 1990.— XXII, 312 p.	412
International Bibliography of Directories and Guides to Archival Repositories // Archivum.— München; London; New York; Paris, 1990.— Vol. XXXVI.— 195 p.	413
Wynar Bohdan S. Ukraine: A Bibliographic Guide to English-Language Publications.— Englewood, Colorado : Ukrainian Academic Press, A Division of Libraries Unlimited, Inc., 1990.— 406 p.	414
Metryka Litewska. Rejstryry podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Województwo wileńskie 1690 r./ Oprac. A. Rachuba.— Warszawa : PWN, 1989.— 371 s.+ mapa.	414
Вітчизняні стародруки у зібранні Державного музею книги і друкарства УРСР. Каталог / Укладач В. М. Гончарук.— К. : Час, 1991.— 55 с.	418
Загоровский В. П. История вхождения Центрального Черноземья в состав Российской государства в XVI веке.— Воронеж, 1991.— 270 с.	419
Архив русской истории. Вып. 1 / Редкол.: И. А. Тихонюк, С. Н. Кистерев, Н. А. Кобяк, Е. Е. Лыкова, Г. Г. Тарасова.— М., 1992.— 169 с.	424
О. С. Рубльов (Київ). Повертаючись до надрукованого	428
Г. В. Борjak, О. В. Тодійчук (Київ). Археографічна комісія та Інститут української археографії Академії наук України: хроніка діяльності (1991)	435
Г. В. Борjak, Н. М. Яковенко (Київ), Патриція Кеннеді Грімстед (США). Меморіальна археографічна експедиція по Чехо-Словаччині: Слідами культурних цінностей, вивезених з України під час другої світової війни	437
Видання Археографічної комісії та Інституту української археографії АН України та інших інституцій за їхньою участю, 1988—1992 рр.	446
Список скорочень	451
Серії видавничої програми Археографічної комісії та Інституту української археографії АН України	452
Summaries	454

CONTENTS

1. ARCHEOGRAPHY

<i>S. M. Plokhii</i> (Kyiv). From Jakiv Susha to Atanasii Velykyi (A Survey of Roman Sources Publications on the History of the Ukrainian Church)	6
<i>S. M. Kirzhaiev</i> (Kyiv). Problems of Ancient Printed Books Studies in the Activity of the All-Ukrainian Academy of Sciences Archeographic Commission	15
<i>S. M. Kirzhaiev</i> (Kyiv). Questions of Rules Formation for Documents Publication by the AUAS Archeographic Commission	24
<i>L. A. Dubrovina</i> (Kyiv). M. V. Heppener — Ukrainian Archivist and Paleographer and his Archival Materials in the Repositories of the Vernads'kyi Central Scientific Library of the Academy of Sciences of Ukraine	32

2. STUDY OF SOURCES RELATED SCIENCES

<i>Ja. R. Dashkevich</i> (L'viv). Prisoners (U. iasyr) from Ukraine (the 15th-the First Half of the 17th Century) as a Historic and Demographic Problem	40
<i>M. A. Shamrai</i> (Kyiv). Provenances in the Publications of the Ostroh and Derman Printing Houses (after the Materials of the Department of Ancient Printed Books in the Central Scientific Library of the Academy of Sciences of Ukraine)	48
<i>O. I. Putro</i> (Kyiv). Het'man K. Rozumovskiyi and Legal Reforms in Ukraine-Hetmanate	54
<i>Je. V. Rukavitsyna</i> (Kyiv). «Grammar of the Unknown Rules of Musykiiskiyi Singing» by M. Dylets'kyi — from the library of the Metropolitan Jevgenii (Je. O. Bolhovitinov)	62
<i>Ju. Ju. Marynov's'kyi</i> (Cherkasy). Documentary Evidence on the Last Days of Cherkasy Monasteries in the 20s of the 20th Century	68
<i>O. P. Tolochko</i> (Kyiv). Two, not Entirely Academic Discussions (I. A. Linychenko, D. I. Bahalii, M. S. Hrushevs'kyi)	92
<i>O. S. Rubl'ow</i> (Kyiv). Mychailo Kozoris: the Fate of an Intellectual	104
<i>V. M. Kyslyi</i> (L'viv). Sources on the History of Ukrainian University and Ukrainian Polytechnical School in L'viv	123

3. PUBLICATIONS

<i>O. V. Rusina</i> (Kyiv). The Charters for Novhorod-Sivers'kyi Spaso-Preobrazhens'kyi Monastery (in Copies of Sivs'k Origin)	138
<i>M. H. Krykun</i> (L'viv). To the History of Severyn Nalyvaiko's Uprising	153
<i>N. M. Jakovenko</i> (Kyiv). Parodies and Jokes in the Zhytomyr and Luts'k Chanceries Record Books of the First Half of the 17th Century	161
<i>Omeljan Pritsak</i> (USA; Kyiv). Once more concerning the Treaty between Bohdan Khmel'nyts'kyi and the Ottoman Porte	177
<i>M. H. Krykun</i> (L'viv). The Register (U. liustratsiia) of Kam'anets'-Podil's'kyi Inhabitants in 1734 (on the question of the Ukrainian Town Housing Resources in the 18th Century)	193
<i>V. I. Ul'anov's'kyi</i> (Kyiv). The Unknown M. S. Hrushevs'kyi's Early Work on the Russian and Source Studies	263
<i>V. M. Rychka, P. A. Horishnii</i> (Kyiv). The Unpublished Article by Ivan Krypiakkevych «Southern Ukraine in the Period of Bohdan Khmel'nyts'kyi»	280

<i>O. P. Danylchenko</i> (Kyiv). Famine of 1921—1923 in Ukraine. New Archival Documents	306
<i>Roman Serbyn</i> (Canada). The Documents on the Ukrainian wheat harvest Export during the Famine of 1921—1923	308
<i>Ju. A. Cherchenko</i> (Kyiv). Documents on Terror of NKVS Organs against the Population of the Western Ukraine Regions	314
<i>S. I. Kot</i> (Kyiv). New Documents on the Destiny of Historic Values Given Back to Ukraine by RFRSR	321

4. BIBLIOGRAPHY. CRITICISM. INFORMATION

<i>I. B. Hyrych</i> (Kyiv). S. O. Jefremov's Publications in the Newspaper «Nova Rada», 1917—1919 (after the Archival Copy from the Literary Critic Library)	366
<i>T. B. Anan'ieva, O. V. Todiihuk</i> (Kyiv). Historic-Geographical Collection. 1927—1931: Bibliography	376
<i>I. B. Hyrych</i> (Kyiv). Publications on Archeographic Heritage (1991)	384
<i>M. Ju. Muchina</i> (Kyiv). Last Years Documentary Publications: Archeographic Gains and Losses	392
Criticism. Summaries of New Editions.	399
Grimsted Kennedy Patricia. Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Ukraine and Moldavia.— Princeton: Princeton University Press, 1988.— Book 1: General Bibliography and Institutional Directories.— 1107 p.	399
Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка.— Львів, 1990.— Т.ССХХІ: Праці філологічної секції.— 380 с.	401
Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка.— Львів, 1991.— Т.ССХХІІ: Праці історично-філософської секції.— 446 с.	404
Центральный государственный архив древних актов СССР: Путеводитель. В 4-х томах.— М., 1991.— Т. 1.— 528 с.	407
Przegląd Wschodni. Historia i współczesność polaków na Wschodzie.— Warszawa, 1990.— Rok 1, zeszyt 1.— 249 s.	409
Варшавські Українознавчі записки.— Зшит 1.— Варшава, 1989.— 255 с.	411
Hartley J. M. Guide to Documents and Manuscripts in the United Kingdom Relating to Russia and the Soviet Union.— London, 1987.— XXIII, 526 p.	412
A Guide to Scholarly Resources on the Russian Empire and the Soviet Union in New York Metropolitan Area.— New York, 1990.— XXII, 312 p.	412
International Bibliography of Directories and Guides to Archival Repositories // Archivum.— München; London; New York; Paris, 1990.— Vol. XXXVI.— 195 p.	413
Wynar, Bohdan S. Ukraine: A Bibliographic Guide to English-Language Publications.— Englewood, Colorado: Ukrainian Academic Press, A Division of Libraries Unlimited, Inc., 1990.— 406 p.	414
Metryka Litewska. Rejestry podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Województwo wileńskie 1690 r. / Oprac. A. Rachuba.— Warszawa: PWN, 1989.— 371 s. + mapa.	414
Вітчаняні стародруки у зібранні Державного музею книги і друкарства УРСР. Каталог / Укладач В. М. Гончарук.— К.: Час, 1991.— 55 с.	418
Загоровский В. П. История вхождения Центрального Черноземья в состав Российской государства в XVI веке.— Воронеж, 1991.— 270 с.	419
Архив русской истории. Вып. 1 / Редкол.: И. А. Тихонюк, С. Н. Кистерев, Н. А. Кобяк, Е. Е. Лыкова, Г. Т. Тарасова.— М., 1992.— 169 с.	424
<i>O. S. Rubl'ov</i> (Kyiv). Returning to the Published Material	428
<i>H. V. Boriak, O. V. Todiihuk</i> (Kyiv). The Archeographic Commission and the Institute of Ukrainian Archeography of the Academy of Sciences of Ukraine: Activities Chronicle (1991)	435
<i>H. V. Boriak, N. M. Jakovenko</i> (Kyiv), Patricia Kennedy Grimsted (USA). Memorial and Archeographic Expedition through Czecho-Slovakia: in the Tracks of Cultural Values Taken away from Ukraine during World War II	437
Publications of the Archeographic Commission, the Institute of Ukrainian Archeography of the Academy of Sciences of Ukraine and other institutions with their participation. 1988—1992	446
The List of Abbreviations Series of Publication Programme of the Archeographic Commission and the Institute of Ukrainian Archeography	452
Summaries	453